

מחמת הרגל של תרומה. (25)

אמר רבי: נוטל אדם את שתי ידיו שחרית, ומתנה עליהן שהנטילה תועיל לכל היום כולו, ובלבד שיזהר מלטנפם ולטמאם. ויכול הוא לאכול כל היום בלי נטילה, על סמך הנטילה הראשונה שנטל.

ותתנו שהנטילה של הבוקר תועיל לכם לכל היום, כך שלא תצטרכו ליטול ידיכם במשך היום.

איכא דאמרי: דוקא בשעת הדחק — אין, מותר להתנות. אבל שלא בשעת הדחק וכגון במקום שמצויים מים לא מועיל תנאי.

אמר להו רבי אבינא לבני פקתא דערבות קא-א [הבקעה של המדינה ששמה ערבות], שהמים לא היו מצויים שם באותה מדינה.

ופליגא רבי אבינא חולק על דרב, שהתיר בכל אופן להתנות, ואפילו שלא בשעת הדחק.

כגון אתון, אתם, דלא שכיחי לבו מיא, שאין לכם מספיק מים, משו ידייכו טלו את ידיכם מצפרא, מהבקר, ואתנו עלייהו לכולא יומא

ואיכא דאמרי: אפילו שלא בשעת הדחק נמי התיר רבי אבינא להתנות, והיינו דרב. (26) וזה שאמר רבי אבינא את דבריו לבני פקתא

קס"א סעיף ד' "שיעור נטילת ידים כל היד עד הקנה של זרוע, ויש אומרים עד מקום חיבור האצבעות לכף היד וראוי לנהוג כדעת הראשון". וכתב על זה הביאור הלכה שאף שלשון השלחן ערוך משמע שראוי לנהוג כדעה הראשונה בתור חומרא, מכל מקום להלכה צריך לנהוג כדעה זו מעיקר הדין. מפני שהרבה ראשונים סוברים כך ורק במקום הדחק שאין לו מים יכול לסמוך על הדעה השניה. וכל זה כשידיו נקיות, אבל אם ידיו מלוכלכות בזיעה וכדומה, לכל הדעות צריך ליטול את כל היד.

והטעם מבואר שם במגן אברהם לפי שלכלוך האוכל מגיע עד לסוף הפרק השני. וכתב המשנה ברורה, שאם התלכלכו ידיו מעבר לזה, צריך לרחוץ גם את שאר המקום המלוכלך. וכתב עוד בביאור הלכה בשם ביאור הגר"א, שכל זה לדעות שסוברות שבנטילת ידים לחולין בעצם גם כן מספיק עד סוף הפרק השני ולכן למרות שאנו מחמירים בנטילת ידים לאכילה כשמואל ומחמירים בזה כמו בנטילה לתרומה, אבל לגבי מים אחרונים פוסקים כעיקר הדין במים ראשונים והכלל הוא ששוה דין מים אחרונים למים ראשונים, אולם לדעות שנטילת ידים לחולין צריך ליטול את כל כף היד מפני שמחמירים בחולין כתרומה וכדעת שמואל. ומעיקר הדין מספיק ליטול את כל האצבע עד החיבור לכף היד, אם כן לגבי מים אחרונים אף שנשאר הדין כעיקר הדין, צריך ליטול את כל האצבעות עד החיבור לכף היד. וכתב המשנה ברורה 'וטוב לנהוג כן לכתחילה לצאת ידי הכל כשיש לו מים'.

25. זוהי דעת הרבה מן הפוסקים הלכה למעשה. אך דעת הרי"ף שצריך לחולין נטילה של כל כף היד עד מקום חבור היד לזרוע. וזה לשון השלחן ערוך בסיומן קס"א: שיעור נטילת ידים כל היד עד הקנה של הזרוע. ויש אומרים עד מקום חיבור האצבעות לכך היד [דהיינו עד הפרק השלישין] וראוי לנהוג כדעת הראשון.

ולגבי מים אחרונים לא התבאר בגמרא שיעור מקום נטילתם. וכתב הרשב"א שמים אחרונים נוטלים עד סוף הפרק השני שבאצבעות וכן נפסק להלכה בשלחן ערוך סימן קפ"א סעיף ד'

26. ולהלכה פסק בשלחן ערוך סימן קס"ד סעיף א' שאפשר ליטול ידים בבוקר ולהתנות

אמר רב פפא: האי אריתא, צינור שמובל מים מן היאור דדלאי ששאבו מים מן היאור בדלי, ושפכו אותם מהדלי לתוך הצינור – אין נוטלין ממנו לידים. אין מכניסין את הידים לתוך הצינור כדי שהמים יעברו על הידים ויחשב לו הדבר כנטילת ידים, כיון דלא אתו המים על ידיו מכה גברא (27) אלא הם זורמים ובאים מאליהם, שהרי הוא נוטל

דערבות עצה טובה הוא השמיע להם, כיון שהמים לא היו מצויים אצלם].

דרכם של משקי השדות היתה לשאוב מים מן היאורים בדליים ולשפוך את המים מהדליים לתוך צינורות, ומשם היו המים זורמים אל השדות, להשקותם.

צריך ליטול בבית ולהתחיל לאכול עם כוונה להמשיך בדרך.

27. הראשונים מקשים, הרי אין כאן נטילה מכלי ותירץ רבינו יונה שרצתה הגמרא להשמיע החידוש של הסיפא שאם הוא קרוב לדולה, זה נחשב גם כח גברא וכן נחשב זה גם לנטילה מכלי כיון שביד הדולה היה כלי כשר לנטילה, ולענין הלכה דעת התוספות היא, שפוסקים כסוגייתנו שצריך כח גברא. ודעת בעל הלכות גדולות והרשב"א שלא צריך כח גברא. ודעת הרמב"ם הלכות ברכות [ו הי"ג והי"ד] שלא צריך כח גברא, אבל צריך שיבואו המים מכח נתינה שמישהו שפך אותם, ואפילו שפיכת קוף כשירה.

והקשה המגן אברהם סימן קנ"ט סעיף קטן כ"ד שבהלכות שחיטה ביורה דעה סימן ב' פסק השולחן ערוך ששחיטת קוף פסולה, ואילו בסימן זה לגבי נטילת ידים כתב בסעיף י"ב שאפשר לסמוך על המכשירים קוף.

ותירץ רבי עקיבא איגר שדעת השולחן ערוך שנתנית קוף נחשבת למעשה נתינה, אולם לגבי שחיטה ישנו דין נוסף שצריך שיהיה בר זביחה' מי שמצווה במצות שחיטה ואפילו גוי פסול ולכן גם קוף שחיטתו פסולה.

והקשה הזכרון שמואל סימן ע"א על תירוצו רבי עקיבא איגר. הרי דעת הרמב"ם (הלכות שחיטה פרק ד' הלכה י"א) שגוי שאינו עובד

עליהם שיאכל כל היום ואפילו שלא בשעת הדחק וצריך להזהר שלא להסיח דעת מהם ולא לטנפם על ידי נגיעה בזיעה או בצואה או במקומות המכוסים שבגוף. ובכל אופן אם כשרוצה לאכול יש לו מים, טוב שיחזור ויטול ידיו. וכתב המשנה ברורה שהיום נוהגים שלא סומכים על זה רק במקום צורך גדול שיודע שלא יהיה לו מים אחר כך וכן כתב שילבש כפפות על ידיו כדי שלא יטנפם, וכל זה מועיל רק אם רוצה לאכול אחר זמן ויודע שלא יהיו מים. אבל אם רוצה לאכול עכשיו ונוטל ידיו ורוצה להפסיק בין הנטילה לאכילה, בזה אין היתר. ורק אם נוטל ידיו בבוקר לצורך נטילת ידים של שחרית, או כשיוצא מבית הכסא, או אפילו כשנוטל ידיו לסעודה בביתו ורוצה שתעלה נטילה זו גם לסעודה שיאכל עוד כמה שעות בדרך, במקום שאין מים, באלו מועילה הנטילה גם לאחר זמן. וכשנוטל ידיו באופן זה בבוקר או אחר בית הכסא לצורך אכילה במשך היום, צריך להזהר לטול ידיו כדין נטילת ידים לסעודה מכלי שלם, ומרביעית מים, ומכח גברא. ורק ברכת על נטילת ידים לא יברך, כיון שאינו עומד לאכול עכשיו.

וכתב החזון איש אורח חיים סימן כ"ד אות ל' שיכול ליטול נטילה זו לצורך אכילה במשך היום אפילו אם לא נכנס לבית הכסא. וכתב עוד, שהיוצא לדרך יכול ליטול ולהתנות שתועיל לו לאחר מכן [ולא יברך על נטילת ידיים]. ואין

הנקב הוא בשיעור של "כונס משקה" [דהיינו, שאם ישקעו את הדלי ביאור יכנסו מים מהיאור לתוך הדלי דרך החור], ובאותה שעה ששופך את המים מהדלי לצינור מקלחים המים שבדלי בקילוח [שהוא ניכר] אל היאור דרך אותו נקב — מילף לייפני.

נעשים המים שבצינור מחוברים למים שביאור באמצעות המים הנשפכים מהנקב שבדלי, ומטביל בה בצינור את הידים, כמו שיכול להטביל ביאור עצמו.

[ואף על פי שתמיד צריך לעירוב מקואות נקב בשיעור של שפופרת הנוד. כאן מספיק חיבור קטן, שאין זו טבילה גמורה].⁽²⁸⁾

ידיו במקום מרוחק מהאדם השופך, ונמצא שכבר נגמר כוחו של האדם. ולנטילת ידים בעיני כח גברא.

[וטבילת ידים גם כן אין כאן, שאין כאן שיעור מקוה במים שבצינור].

ואי מיקרב לגבי דולא ואם מניח הנוטל את ידיו סמוך למקום שפיכת המים מהדלי לצינור, דקאתו שאז באים המים על ידיו מכח גברא — נוטלין ממנו לידיים שיש כאן נטילת ידים שבאה מכח גברא, דהיינו מכח השופך את המים לצינור.

ואי בזיע דולא בכונס משקה, שיש נקב בדלי שבו שואבים את המים מהיאור, וגודלו של

יש דין של 'כח גברא' מפני שכתוב בפסוק 'זובחת', אולם לגבי נטילת ידים דעת הרמב"ם שמספיק כח נותן ולכן קוף כשר. וברעת ההלכות גדולות שמתיר לשכשך ידיו בתוך כלי מים שמזה הוכיחו הראשונים שדעתו שלא צריך כח גברא. הריטב"א [בדיבור המתחיל ואין] כתב ששכשך ידים בכלי נחשב כח גברא. ולמעשה פסק המשנה ברורה סימן קנ"ט סעיף קטן נ"ו שבשעת הדחק כשאינן לו אפשרות אחרת ישכשך ידיו ולא יברך על נטילה זו ויאכל על ידי שיכרוך ידיו במפה וכשיהיה לו מים אחרים יחזור ויטול כדין וכלי ברכה.

28. בספר זכרון שמואל [מהגר"ש רוזובסקי זצ"ל] סימן פ' כתב שיש חילוק יסודי בין שיעור ארבעים סאה של מי גשמים מכונסים - מקוה, ובין שיעור ארבעים סאה שצריך בטבילת אדם במעין. שבמי גשמים כל זמן שאין שם ארבעים סאה, אין זה נחשב מקוה כלל לגבי טבילת אדם בתוכו. אולם במעין פחות מארבעים סאה אף שפסול לטבילת אדם, אולם בעצם הינו מקוה רק

עבודה זרה כשר מדאורייתא לשחיטה ואין לדעת הרמב"ם דין שכל מי שאינו מצווה על זביחה שחיטתו פסולה. וראה לכך שפסק בהלכות אבות הטומאות פרק ב' הלכה י' ששחיטת גוי מטמאה טומאת נבילות מדרבנן, ומשמע שמדאורייתא שחיטתו שחיטה כשירה וכתב הכסף משנה שאף ששחיטתו אסורה מדאורייתא בגוי שעובד עבודה זרה, אולם לגבי טומאת נבילות הועילה שחיטתו והבהמה לא תטמא כמו שחיטת טריפה שאפילו שאינה מתירה באכילה את הבשר אולם איננו מטמא טומאת נבילות. ואם כן כל האיסור שיש באכילת הבשר הוא מן הפסוק "וקרא לך ואכלת מזבחיו", ובקוף לא שייך איסור זה. ומתוך הזכרון שמואל שאם היינו אומרים שבשחיטה קוף כשר, אם כן גוי גם כן בהכרח היה כשר שהרי הוא לא יותר גרוע מקוף. ובהכרח, בפסוק שפוסל גוי משחיטה מוכח שגם קוף פסול ואין לדמות לנטילת ידים ששם אין פסוק וקוף יהיה כשר.

הפרי מגדים באשל אברהם תירץ את הקושיא משחיטה לנטילת ידים, שלגבי שחיטה

ואמר רבא: כלי שאין בו כמות של רביעית מים — אין נוטלין ממנו לידים.

והוינן בה: **איני, והאמר רבא: כלי שאין מחזיק בית הקבול שלו רביעית מים — אין נוטלין ממנו לידים.** ומשמע, **הא אם הכלי**

ואמר רבא: כלי שניקב, וגודלו של הנקב הוא בכונס משקה [שמשקה יכול להכנס מבחוץ דרך סדק הנקב] — אין נוטלין ממנו לידים. שאין לו שם כלי, ורבנן תקנו שתהיה נטילת הידים בכלי דוקא.

בטבילת ידים מספיק שהידים יהיו בתוך רביעית, וכיון שכל הצורך בחיבור למקוה אינו כדי שיהיה נחשב שטובל בארבעים סאה, אלא רק לתת למים שבדלי דין טהרה, לכן לא צריך חיבור כשפופרת הנוד ומספיק חור שמטפטף מים, ובזה גם כתב ליישב שיטות הראשונים שסוברים שבמקוה צריך ארבעים סאה לטבילת ידים. מכל מקום במעיין מספיק רביעית לטבילת ידים, מפני שבמקוה, כפי שנתבאר כל זמן שאין בו ארבעים סאה, איננו מקוה כלל. אולם במעיין, גם כשאין בו ארבעים סאה, דינו כמעין, אלא שלטבילת אדם יש דין נוסף, שצורת הטבילה תהיה בתוך ארבעים סאה, אבל לטבילת ידים, ששם אין דין זה, יכול לטבול ידיו במעין כל שהוא.

ועיין עוד בהרחבה **בחברותא למסכת מקואות**, פרק ראשון.

ולגבי "שיירי טהרה", דעת רש"י ותוס' והר"ש במסכת ידים [פרק א] שאם הראשון נטל ידיו מהכלי שיש בו רביעית, מועילה נטילה לאדם השני משיירי המים אפילו בפחות מרביעית. אך הראב"ד ורבינו יונה סוברים שלא מועילה נטילה משיירי טהרה, עד שיהיה בכלי רביעית. ואילו הרשב"א מחלק בין נטלו שניהם בבת אחת או בזה אחר זה בלי הפסק, שאז מועילה הנטילה לשניהם מרביעית אחת, לבין אם היה הפסק בנטילה בין הראשון לשני, שאז לא מועיל ליטול לשני משיירי טהרה.

ועיין עוד בהרחבה **בחברותא למסכת ידים** פרק ראשון

שיש דין נוסף שצורת הטבילה תהיה בתוך ארבעים סאה וכל זמן שאין ארבעים סאה, הטבילה לא היתה כדין, אבל המעין מצד עצמו כשר.

עוד הביא שם בשם חידושי רבינו חיים הלוי [הלכות טומאת אוכלין פרק ז' הלכה ה'] שמחלק בדיני חיבור מקוואות. שאם החיבור הינו בין שני מקוואות שאין בכל אחד מהם ארבעים סאה ואנו צריכים לצרפם יחד שיהיו מקוה אחד של ארבעים סאה, בזה צריך חיבור חשוב שיהיו מעורבים יחד, ובזה צריך שיהיה ביניהם חור כשפופרת הנוד, אולם אם כל צורך החיבור הוא רק להכשיר מים שאובים לעשותם למי מקוה, על ידי השקה למי המקוה, בזה מספיק חיבור כל שהוא.

ולפי זה מבאר הזכרון שמואל דברי רש"י לגבי אריתא דלאי שאם יש נקב בדלי שנוטל ממנו, אפשר להטביל הידים בדלי, ולא צריך חור בגודל שפופרת הנוד כיון שטבילת ידים איננה טבילה גמורה, ודייק הזכרון שמואל רש"י לא אומר כיון שנטילת ידים דרבנן הקילו בה' אלא רש"י מנמק כיון שאיננה טבילה גמורה וצריך הסבר מה כוונתו. ומבאר שלפי האמור לעיל מיושבים דברי רש"י, שאף ששיטת רש"י שלטבילת ידים במקוה צריך ארבעים סאה. אולם זה רק לגבי הדין האמור במקוה של מי גשמים שפחות מארבעים סאה אין בו דין מקוה כלל. אולם לגבי צורת הטבילה של הידים, בזה שונות ידים מטבילת אדם. שטבילת אדם צריך שכל גופו יהיה בתוך ארבעים סאה, אולם

אמר ליה אמימר אין!

איכא דאמרי, הכי אמר ליה אמימר:

אמנא ואחזותא, על כלי כשר ועל מראה מים, אכן **קפדינן.** אבל **אשיעורא** על שעור רביעית — **לא קפדינן!**

דתנן: מי רביעית נוטלין לידים לאחד, ואפילו לשנים. ומשמע שלא צריך רביעית מים, שהרי לשני הנוטל את ידיו אין רביעית מים.

ודחינן: **ולא היא!** אין ראייה מהברייתא. כי **שאני התם,** זה שהכשירה הברייתא רביעית אפילו לשנים, **משום דקאתו** מימיו של השני **משירי טהרה.** כיון שבתחילה היה בכלי רביעית, מספיק בזה אפילו לנוטל השני, ואפילו שאין לו רביעית. אבל לכתחילה, כשבא אחד ליטול ידיו מכלי, ודאי צריך רביעית מים בכלי.

אתקין עשה רב **יעקב מנחר פקוד, נטלא** נטלה של זכוכית **בת רביעיתא.** שהיה בה שעור של רביעית, והיה שומר אותה כדי שכל אדם שבא לעשות כלי לנטילת ידים יוכל למדוד את גודלו, ולבדוק האם יש בו רביעית, על ידי שישוה אותו לנטלה.

אתקין רב אשי בהוצל, כוזה נטלה העשויה מחרס **בת רביעיתא** שהיה בה שעור של רביעית, כדי שיוכלו למדוד על ידה נטלות אחרות לשיעור רביעית.

ואמר רבא: מגופת חבית כסוי המכסה את החבית **שתקנה,** שחקק בצד הפנימי שלה שיהיה לה בית קבול ותוכל להחזיק רביעית מים — **נוטלין ממנה לידים.** שנחשבת היא ככלי לענין נטילת ידים. ואף על פי

מחזיק רביעית, אף על גב דלית ביה כעת רביעית נוטלים ממנו. ומשמע שלא צריך רביעית מים לנטילת ידים, אלא מספיק שהכלי יוכל להחזיק רביעית.

ומשנינן: **לא קשיא.** הא שמשמע שצריך רביעית מים היינו לחד גברא הבא ליטול ידיו. והא שמשמע שלא צריך רביעית מים היינו לתרי אנשים.

והיינו, שהיה בכלי רביעית מים ונטל כבר אדם אחד מהכלי. ולכן, אף על גב שבזמן נטילת השני לא היו כבר בכלי רביעית מים, מועיל, הואיל ואותם שיירי המים שנשארו בכלי באו מכלי שהיה בו רביעית מים, וגם מתחילה כווננו ליטול אחד אחרי השני.

ויש מפרשים שמדובר באופן שלא פסק הקלוח של הראשון. דהיינו, שהשני שם את ידיו מתחת ידי הראשון והקלוח של הראשון ממשיך, ונוטל את ידיו של השני].

דתנן במסכת ידים: מי רביעית — נוטלין מהם **לידים לאחד, ואפילו לשנים.** ומשמע שרביעית מועילה לשני אנשים הנוטלים את ידיהם.

אמר ליה רב ששת לאמימר: האם **קפדיתו אמנא?** האם אתם מקפידים על כלי שלם לנטילת ידים?

אמר ליה אמימר: אין!

אחזותא — האם אתם מקפידים שיהיה למים מראה מים, שלא ישתנה מראיהם?

אמר ליה אמימר: אין!

אשיעורא — האם אתם מקפידים על שעור רביעית לנטילת ידים?

איבעיא להו: מי שלא נטל ידיו — מהו לאכול במפה? מי חיישינן דלמא נגע, או לא חוששים?

האם יכול הוא לפרוש מפה על ידיו, כך שלא יגע באוכלים ויהיה מותר לו לאכול אפילו בלי נטילת ידים?

תא שמע: איתא במשנה בסוכה: **וכשנתנו לו לרבי צדוק אוכל פחות מכביצה** — נוטלו במפה⁽²⁹⁾ ואוכלו בלי ליטול ידים. **ואוכלו חוץ לסוכה**, שבפחות מכביצה אין חיוב סוכה שאין זו אכילת קבע. **ואין מברך אחריו ברכת המזון**. לפי שהוא סבר שצריך אכילה שיש בה שביעה.

ודייקין: **מאי לאו**, מזה שאמרה המשנה "פחות מכביצה" משמע, **הא** אם היה אוכל **כביצה** — **בעי נטילת ידים**. ומשמע שלא מספיק בכריכת מפה על ידיו, וזוהי שכרך את ידיו במפה כשאכל פחות מכביצה, משום

שבתחילתה לא נעשתה כדי להשתמש בצד הפנימי שלה, אלא נועדה לשמוש של סגירת החבית, מכל מקום, אחר שחקק בה היא נחשבת ככלי ונוטלין ממנה ידים.

ויש מפרשים שמתחילה היה לה בית קבול אלא שלא היתה יכולה לעמוד על הקרקע בלי שיסמכו אותה על משהו אחר. ואחר כך תקנה שתוכל לעמוד אפילו בלי סמיכה].

תניא נמי הכי: מגופת חבית שתקנה — **נוטלין ממנה לידים**.

חמת וכפישא, נודות של עור שתקנן — **נוטלין מהם לידים**.

שק וקופה שסתמן אינם מיועדים לקבלת מים, **הרי אף על פי שמקבלים מים**, כגון שהם מרווחים בזפת, ואין המים נשפכים מהם, **אין נוטלין מהם לידים!** לפי שהם אינם עשויים לקבלת מים, ולכן אין להם תורת כלי לנטילת ידים.

ב' שכהנים זריזים הם והתירו להם אכילה על ידי מפה. ועל פחות מכזית כתב השלחן ערוך בסעיף ג' יש מי שאומר שאין צריך נטילה. וכתב המגן **אברהם** שמקור דין זה הוא בספר הרוקח, ונפלה טעות ברוקח והיה כתוב כזית וצריך להיות כביצה. ולפי זה אין חילוק בין פחות מכזית ליותר מכזית, וכל זמן שזה פחות מכביצה נוטל ידיו בלי ברכה ואפילו פחות מכזית הדין כך, שצריך ליטול ידיו ולא יברך.

וכתב הגר"א שם, שלענין הלכה, כל שאוכל כזית צריך לטול בברכה מפני שאפילו בכל שהוא מקבל טומאה. אלא שלא תקנו חכמים נטילה אלא אם צריך לברך אחר האכילה ברכת המזון, ולכן, בפחות מכזית שאין ברכה אחרונה לא תקנו נטילת ידים. וראיה לזה, שאם יהיה לו

29. כתב השלחן ערוך [אורח חיים סימן קנ"ח סעיף ב'] יש מי שאומר, שאם אינו אוכל אלא פחות מכביצה יטול ידיו ולא יברך. וטעם דעה זו כתב הבית יוסף משום שמן התורה אוכל פחות מכביצה אינו מקבל טומאה. ותוספות במסכת סוכה [כו ב] חולקים וסוברים שאף פחות מכביצה מקבל טומאה ורק אחרים אינו יכול לטמא כשהוא פחות מכביצה. ולדעת התוספות צריך נטילה אף לפחות מכביצה, ולשיטת התוספות קשה מסוגייתנו שמבואר שרבי צדוק אכל פחות מכביצה בלי נטילת ידים והגמרא מדייקת ומוכיחה מזה שכביצה צריך נטילת ידים. ותירצו התוספות שרבי צדוק היה כהן והותר לו לאכול בלי נטילת ידים ועל ידי כריכת ידיו במפה וכמבואר בגמרא להלן בעמוד

נקיות עשה כך].

ורחינן: **דלמא** זה שאמרה המשנה פחות מכביצה, אין זה כדי להשמיענו שאם היה אוכל כביצה היה נוטל את ידיו ולא כורך אותם במפה, אלא המשנה באה להשמיענו ולדייק: **הא** אם היה אוכל **כביצה**, **בעי** אכילה בסוכה, **ובעי ברכה** לאחריה.

תא שמע: דשמואל **אשכחיה מצא לרב דקאכיל במפה** [ובלי נטילת ידים].

אמר ליה שמואל וכי עברין כרין?! וכי עושים כך לאכול בלי נטילת ידים?

אמר ליה רב: דעתי קצרה עלי! איסטניס אני, ולכן, אף על פי שנטלתי ידי איני יכול לאכול בידי בלא מפה.

כי פליק רבי זירא לארץ ישראל, אשכחינהו מצא לרבי אמי ורבי אסי דקאכילי שהיו אוכלים וכורכים את ידיהם **בבלאי חמתות**. בחמתות [מין כלי] בלויים וכלי נטילת ידים.

אמר להם רבי זירא: תרי גברי רברבי כוותיכו, שני אנשים גדולים כמותכם, ליטעו בדרב ושמואל וסבורים אתם שרב אכל בכריכת מפה וכלי נטילת ידים!?

והא רב — "דעתי קצרה" קאמר! והיינו

שנטל את ידיו ואף על פי כן כרך את ידיו במפה מטעם שהיה איסטניס. ומעולם הוא לא התיר לאכול בלי נטילת ידים!?

ואמרינן: **אישתמיטתיה נעלם מרבי זירא, הא דאמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל: התירו אכילה על ידי מפה בלי נטילת ידים לכהנים, שהם אוכלי תרומה וזריזים הם ולא חוששים שמא יגעו באוכל בידיהם, ולא התירו אכילה במפה לאוכלי טהרות, לישראלים האוכלים חולין בטהרה, שאינם מורגלים להזהר כמו הכהנים, וחוששים שמא יגעו באוכל בידיהם.**

ורבי אמי ורבי אסי שאכלו בכריכת מפה בלי נטילת ידים — **כהנים הוו**, ולהם מותר לאכול על ידי כריכת מפה.

איבעיא להו: אדם האוכל מחמת מאכיל, והיינו, שאוכל על ידי שחבירו מאכילו, שתוחב לו את האוכל בפיו, האם צריך האדם האוכל נטילת ידים, או שמא כיון שאינו נוגע בידי באוכל לא צריך נטילה?

תא שמע: דרב הונא בר סחורה הוה קאי קמיה, דרב המנונא. בלם ליה רב הונא לרב המנונא אומצא חתך לו חתיכת בשר ופת עמה. ואכיל.

אמר ליה רב הונא לרב המנונא: אי לאו דרב

יאכל יותר מכזית ויתחייב בכרכה אחרונה. ולענין הלכה הכריע המשנה ברורה סעיף קטן י' שאף על פחות מכזית יטול ידיו, ולא יברך עד שיאכל כביצה. ואם אוכל דבר שטיבולו במשקה, מוכיח המשנה ברורה שם סעיף קטן כ' מהטור בהלכות פסח שצריך לטול ידיו [ונכנהוג בלי ברכה] אפילו על פחות מכזית. אולם באופן

פירורי לחם רבים שאין באף אחד מהם בפני עצמו שיעור כזית, אם כן לא יצטרך נטילת ידים ומדוע הצטער רבי עקיבא בבית האסורים כשלא היה לו מים ליטול ידיו ולא רצה לאכול לחם בלי נטילת ידים, הרי יכול היה לחלק הלחם לפירורים פחות מכזית, אלא מוכח מזה שאפילו על פחות מכזית חייבים לטול, אם בסך הכל